

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

○

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

●

דברים

(חלק יט — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת דברים, ב"ח מנחם-אב, ה'תשפ"א (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

דברים

מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם

הנסיעות והחניות, והשלשים ושבעה ימים שנתעכבו – אינם שלמים. וראה מפרשי רש"י כאן.

פרטי נסיעות אלו (וראה מפרשי רש"י כאן) י"ל:

ובהקדמה דע"פ הכלל דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש (פרש"י נח י, כה) גם בפרש"י י"ל כן. וכיון דפירש בהנסיעה מחורב שהלכו יום אחד ומוכרת לומר בפרש"י שאין לילו עמו (כדלקמן) – גם בשתיים שלאחר'י כן ה' – סה"כ ג' ימים – שלמים, אבל אין לילם עמם. כי הנסיעה הייתה באופן דשכינה מותלבת, באופן נסי, ואין להאריך ההתלבטות ולהגדיל הנס – יותר מהמוכרת בפשש"מ ובמדחז"ל:

ביום כ' אייר נסעו – וגם הוא בכלל ימי הנסיעה (רש"י בהעלותך י, יא, ה' ימים) – מחורב, והלכו ביום אחד" (רש"י שם י, לג) ובאו לקברות התאווה בגמר היום – ליל (היינו אור וכן לקמן) לכ"א אייר והיו שם שלשים יום (רש"י כאן) ובגילה זה: ויהי העם גו' והאספסוף אשר בקרבו גו' ויאמר ה' אל משה אספה לי גו' ואל העם תאמר התקדשו למחר גו' –

ואף שלכאורה דוחק גדול הוא, הרי מוכרח לומר כן בדעת רש"י (עה"ת) שלא יסתור אמרו כאן שהיו שם שלשים יום לאמרו בפירושו בבהעלותך (יא, כ), "אוכלין ומצטערין שלשים יום" (ודלא כפירושו בתענית כט, א) – לימוד ע"ד ההלכה – וכן הוא בכ"מ בפירושו עה"ת) והאכילה הרי התחילה למחר,

ואכילת בשר שלשים יום – פורעניות. ויש למעטה ככל האפשרי, ל' יום בלתי שלמים, מבוקר דיום כ"א אייר עד בוקר כ"א סיון (ועד בכלל),

ויסעו מקברות התאווה ויחנו בחצרות בכ"ב סיון,

הסגר מרים – שבעת ימים (פורעניות – וכנ"ל – אין לאפשי. וגם הסגר מצורע – אין צ"ל מעל"ע). היינו כ"ב"כ"ח סיון, בכ"ח סיון נסעו מחצרות ובכ"ט סיון (היינו

א. על הפסוקי „אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע" אמרו חז"ל² – והובאו דבריהם בפירוש רש"י על התורה – שבני ישראל עשו את הדרך מחורב עד קדש ברנע („מהלך י"א יום") בשלשה ימים³;

וע"י הזכרת פרט זה הוסיף משה רבינו עוד ענין של תוכחה⁴ – כמו שביאר רש"י: אמר להם משה⁵ ראו מה גרמתם אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך י"א יום ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים. . (והולך ומפרט את חשבון הימים)⁶ וכל כך היתה שכינה

(1) פרשתנו א, ב.

(2) ספרי עה"פ (דעת ר' יהודה).

(3) בפרש"י בהעלותך (יא, א ד"ה רע) „כמה לבטנו בדרך הזה (ענד קברות התאווה) שלשה ימים". אבל עכצ"ל שאין כוונת רש"י שהלכו שלשה ימים (משא"כ – הרשב"ם. וראה ג"כ פירושו בפרשתנו), שהרי מפורש בפרש"י לפנ"ז (י, לג) „מהלך שלשה ימים הלכו ביום אחד" – אלא כוונת רש"י היא, שטענו „לבטנו" – טרחנו – טורח הליכת ג' ימים. וכשהולכים כ"ז ביום א' – הטורח עוד גדול יותר. ולהעיר, שגם בפרשתנו דייק רש"י בלשונו „מתלבטת" (כבבהעלותך – „לבטנו") – טורח" מהלך י"א יום בג' ימים.

(4) עפ"ז יומתק שגם בכתוב זה הזכיר דברי תוכחה „ברוח" כמו בפסוק הראשון.

(5) היינו שהם מדברי משה לישראל (אף שלא נזכרו בקרא, כנ"ל בהערה הקודמת).

(6) ולהעיר דע"פ חשבון זה נמנו גם ימי

(* אין להקשות איך שייד' לשון „טורח" בשכינה – כי מפורש בכתוב (בהעלותך י, לו) בענינו „ובנוחה יאמר שובה ה' גו'", וברש"י שם: לשון מרגוע כו'. וראה רש"י יתרו יט, יח ד"ה הכבשן.

עלינו לומר, שזהו מעיקר התוכחה, ואילו המפורש בכתוב (שהדרך מחורב עד קדש ברנע היא „מהלך י"א יום"¹¹) הוא רק הקדמה לעצם התוכחה?

ומזה משמע, שאין שייך בזה ענין של „אמצע“. הליכתם במדבר היתה יכולה להיות באופן של „למהר ביאתכם לארץ“, או באופן הפכי – להימשך (בגלל חטאי בני ישראל) למעלה מן הטבע – מ' שנה; ומפני זה צירף משה את שני הענינים יחד בהמשך אחד: אם לא באופן נסי, בא ממילא האופן ההפכי¹².

ב. ע"פ האמור – שהליכת בני ישראל במדבר אפשרית רק באחד משני האופנים ההפכיים הנ"ל – יתפרשו גם דברי התוספות, המבארים מאמר תמוה בגמרא:

בגמרא¹³ מצינו ויכוח בין רבי יוחנן בן זכאי לבייתוסי אחד בנוגע לשיטתם, שעצרת היא לעולם „אחר שבת“ (מפני שהם מפרשים „וספרתם לכם ממחרת השבת“¹⁴ – שבת בראשית). טענת הבייתוסי היתה: משה רבינו אוהב ישראל ה' ויודע שעצרת יום אחד הוא עמד ותקנה אחר שבת כדי שיהו ישראל מתענגין שני ימים. וע"ז השיב לו ר' יוחנן בן זכאי בפסוק „אחד עשר יום מחורב גו“, בהוסיפו – „ואם משה

לארץ ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר מ' שנה.

מלשון רש"י משמע, שעיקר ההדגשה בתוכחה זו היא [לא כ"כ על כך ש,בשביל שקלקלתם" נגזר על בני ישראל להיות ארבעים שנה במדבר – במקום ללכת מיד לארץ ישראל – אלא] על כך ש,בשביל שקלקלתם" נעשתה ההליכה היפך האופן ש,היתה שכינה מתלבטת כו' למהר ביאתכם לארץ, במהירות שלמעלה מן הטבע⁸; ולפי זה הרי „אחד עשר יום מחורב גו“ – מה שהדרך בין חורב וקדש ברנע היא „מהלך י"א יום“ – הוא רק הקדמה לגוף התוכחה⁹.

ואינו מחוור: הן אמת, שזה גופא שבני ישראל עשו את הדרך מחורב עד קדש ברנע בשלשה ימים, מכריחנו לומר, שמשה רבינו כלל אף ענין זה (אשר „אתם הלכתם אותו בשלשה ימים“) בתוכחה¹⁰ – אבל מפני מה

ליל-אור לכ"ט*) באו למדבר פארן – ובו ביום כ"ט סיון (– בבוקר) שלחו המרגלים. סה"כ – ג' ימים שלמים מבוקר ועד ערב: כ' אייר, כ"א סיון, כ"ח סיון. ויל"פ בעוד אופן (ואכ"מ) וראה בסדר עולם פ"ח. (7) לכאורה רק ל"ט שנה. וראה פרש"י שלח יד. לג. ועצ"ע. (8) ראה גם פרש"י בהעלותך י, כט. שם, לג. שם יא, א (ד"ה ויחר). וראה ג"כ רש"י בא יב, לו. יתרו שם, ד.

(9) משא"כ באם נאמר שעיקר התוכחה היא ע"ז שגרמו שיעכבו במדבר מ' שנה ולא ילכו ישר לא"י (שהוא דרך קצרה כו') הרי „אחד עשר יום גו“ הוא מגוף ענין התוכחה.

(10) שלכן הביא רש"י זה בפירושו על התורה – פשוטו של מקרא.

(*) ולכן קוראו בסדר עולם (פ"ח) – כ"ח סיון.

(11) ובפרט לפמ"ש הצ"צ באוה"ת פרשתנו (ע' טז) ד,בשביל כו' מ' שנה" הוא „פי' מ"ש אכ"כ ויהי בארבעים שנה, דלא כהרא"ם כו'.

(12) ובלשון הבחיי כאן: שאילו לא כן הי' הדרך מתקצר לכם ובעונותיכם נתארך.

(13) מנחות סה, סע"א ואילך.

(14) אמור כג, טו. ועד"ז „ממחרת השבת“ –

שם, יא.

„עמד (משה) ותקנה אחר שבת כו” (הוא) היא אכן מענין זה, אשר „איחרן במדבר ארבעים שנה” הן במקום (לא רק הליכה וגילה לארץ ישראל, אלא) האופן שבו „הצליחו ללכת” במהירות נסית.

ד. כבר נתבאר בעבר בארוכה¹⁸ בנוגע לוויכוחים הרבים שמצינו בש”ס ומדרשים בין חכמי ישראל לאומות העולם (ועד”ז – עם הבייתוסים וכו’), אשר זה גופא שתנאים וכו’ ערכו ויכוחים עמם – ויתירה מזו, מה ש(פרטי) הוויכוחים הללו נכללו בתורה (תורת אמת) – מכריח לומר, שבשכל התורה יש מקום לטענותיהם, ומכלל שכן שהתירוצים של חכמי ישראל (אינם דיחוי בעלמא¹⁹, אלא) הם אמיתיים בתורת אמת.

ובזה אפשר ליישב את דיוק הלשון בטענת הבייתוסי בנדון דידן: „משה רבינו אוהב ישראל הן כו’ עמד ותקנה אחר שבת כו” – היינו שלא תלה זאת בהקב”ה אלא במשה רבינו (אשר הוא, מצד אהבת ישראל שלו, תיקן שעצרת תהי’ אחר שבת). ולכאורה: את שיטתו הרי ייסד הבייתוסי על הפסוק „ממחרת השבת” (– שבת בראשית), ולא על כך שזו תקנה של משה רבינו?²⁰

(18) ראה בארוכה לקו”ש ח”ח ע’ 240 – בנוגע לשאלות אנשי אלכסנדריא בסוף גדה (סט, ב).

(19) ולהעיר ממשנת – בעניינו – לקו”ש ח”ב ע’ 96 הערה 6. ובפשטות י”ל דבערך סברות המענה ה”ז „קש”.

(20) כמו שהקשה בצאן קדשים למנחות שם. תפארת ישראל (להמהר”ל) ספ”ו. ואף שבתוס’ שם (ד”ה עמד) כתבו „והקב”ה הסכים על ידו” – דוחק לפרש שסיבת הציווי

רבינו אוהב ישראל הן למה איחרן במדבר ארבעים שנה”.

ובביאור הטעם שבחר ר’ יוחנן בן זכאי בפסוק זה דוקא („קרא עליו מקרא זה”¹⁵) כראי’ על זה ש„איחרן במדבר ארבעים שנה” כתבו התוספות¹⁶, אשר זה מובן ע”פ פירוש רש”י הנ”ל [שדרך זו הלכו בני ישראל בשלשה ימים] – מפני שבזה התכוון ר’ יוחנן בן זכאי לומר „דאם הן אוהב ישראל למה איחרן מ’ שנה ולא הצליחו ללכת כמו שעשו באותן ג’ ימים”.

אבל אינו מובן: במה נוגע כאן כ”כ מה ש„לא הצליחו ללכת כמו שעשו באותן ג’ ימים” – הלא הטענה מפני מה „איחרן במדבר ארבעים שנה” יש לה מקום אף אילו היתה הדרך נמשכת (לא ג’ ימים, אלא) י”א יום מחורב עד קדש ברנע?¹⁷

אבל ע”פ הנ”ל הדבר מובן, מאחר שאופן ההליכה – אלמלא „איחרן במדבר ארבעים שנה” – הן באופן ש„הצליחו ללכת כמו שעשו באותן ג’ ימים”.

ג. אבל לכאורה עדיין אינו מובן: הן אמת שאלמלא „איחרן במדבר” היתה ההליכה (לא באופן הרגיל, אלא) במהירות שבה „הצליחו ללכת” ג’ ימים – אבל מדוע נחוץ להדגיש זאת במענה לבייתוסי, עד שמשום כך „קרא עליו מקרא זה” דוקא?

ובהכרח לומר, שהדחי’ לטענתו של הבייתוסי (אשר מצד אהבת ישראל

(15) שם ד”ה אחד עשר יום.

(16) לשון הגמרא שם.

(17) כפרש”י מנחות שם.

השבת, ובלשון הידוע „מעברין את החודש לצורך“²⁵, כך שב' הפרטים יתאימו – הספירה תהי' הן „ממחרת השבת“ (שבת בראשית) והן ממחרת היום“ (שבת בראשית) הוא שבת בראשית) אין כל יסוד בכתובי התורה.²²

והביאור בזה: כבר הביאו חז"ל²¹ כמה וכמה לימודים – הוכחות, שמועד העצרת הוא חמישים יום ממחרת יו"ט ראשון של פסח, ולכן, לפירוש זה (ש, ממחרת השבת" הוא שבת בראשית) אין כל יסוד בכתובי התורה.²²

ועל זה הביא ר' יוחנן בן זכאי (לאחר שדחה את טעם התקנה, מזה ש, איחרן במדבר ארבעים שנה“, כדלקמן ס"ט) ראי' מן הכתוב, שתקנה כזו לא תתכן – מפני שמן הכתוב עולה, שצריכים להיות שני אופני קביעות: (כאן ב) יו"ט שחל להיות בשבת, (כאן ב) יו"ט שחל להיות בשבת.²⁶

אלא שהבייתוס²³ טען, שמשה רבינו תיקן*²³ שעצרת תחול תמיד ביום שלאחר השבת, היינו שקביעות החדשים תיעשה באופן²⁴ שיום הראשון של פסח יחול תמיד ביום

ה. ע"פ כל הנ"ל (שיש לפרטי הויכוח מקום בשכל התורה) מתעוררת תמי' הכי גדולה בנקודת הויכוח: האמנם שיטת הבייתוס²³ מיוסדת על כך ש, משה אוהב ישראל היי" – ואילו ר' יוחנן בן זכאי אומר „ואם משה רבינו אוהב ישראל היי" – בלשון תמי'!

„וספרתם לכם ממחרת השבת גוי" היא תקנת משה, אלא שהקב"ה הסכים על ידו וציווה ע"ו בתורה. וע"ד הא דשבת (פז, א) „ג' דברים כו' והסכים הקב"ה עמו“ (ולא מצינו בהם ציווי בתורה). ולהעיר מבמדב"ר פ"ט, לג.

ונקודת הביאור בזה: „ואם משה רבינו אוהב ישראל היי" פירושו, שאהבת ישראל דמשה אינה כפי הבנת הבייתוס²³ (אהבת ישראל המחייבת את

מנחות שם, ב ואילך.
22) ד, מצינו יו"ט מקרי שבתון כו" (חדא"ג מהרש"א מנחות שם. ועוד).
23) היינו, אף שסברת הצדוקים דזה שעצרת אחר שבת הוא (לא תקנת משה, כ"א) מפני שזהו פירוש הכתוב „ממחרת השבת“ – מ"מ, חיפש הבייתוס²³ טענה וסברא ואופן שתתאים גם לשיטת חכמי ישראל, שעצרת תהי' תמיד אחר השבת.
23*) וי"ל, שישוד טענת הצדוקי שאופן הקביעות דעצרת הוא תקנת משה – הוא מפני שמצינו כעין זה בהכנה לעצרת (מ"ת*), ד, יום אחד הוסיף משה מדעתו. . . והסכים הקב"ה עמו“ (שבת שם).

25) רמב"ם הל' קדוה"ח פ"ג הי"ז ואילך. וראה מפרשיו שם. ספרים הדנים ביסודי חשבון העיבור בביאור הדחיות.

26) עפ"ז מובן בפשטות מה שענה לו ריב"ז דרשא זו דוקא – ולא משאר הדרשות שבמנחות שם [נבפרט ש, כולוהו (גם דריב"ז) אית להו פירכא בר מתרתי (מתרי) כו" – שם טו, א] – כי רק מדרשא זו מוכח שצ"ל קביעות ד, יו"ט שחל להיות באמצע השבת, משא"כ שאר הדרשות הן רק להוכיח שהספירה צ"ל ממחרת היום. וראה – באו"א – לקו"ש שנשמך בהערה 19.

24) ע"פ המבואר בפנים יומתק הא דאיתא בירושלמי (ר"ה פ"ב ה"א. רש"י ד"ה להטעות ר"ה כב, ב) שקלקול המינים בעדות החודש הי' מצד זה שהבייתוסים אומרים עצרת אחר השבת ושכרו עדי שקר כו' כדי שיום ראשון דפסח יהי' בשבת – שאי"ז רק מפני שהיו מתאווין לקביעות זו (רש"י שם. קה"ע לירושלמי שם), כ"א שזה שייד לאופן התקנה דעצרת אחר שבת (ע"י שיקבעו החדשים באופן שיום א' דפסח יחול בשבת). אבל ראה הערה 23.

* אב"ל ראה לקמן הערה 35.

להיות ענין המדגיש (לא כ"כ את עבודת האדם, אלא) את הקדושה הבאה מלמעלה – „שבת“ אשר „מקדשא וקיימא“³¹ (ולכן זהו יום של תענוג, ללא עמל³² ויגיעה³³).

הדרגות הקודמות (ימי הספירה) הן ההכנה להיות כלי לדרגא זו (יום החמישים, עצרת) הניתנת מלמעלה (שער הנו"ן), אבל עצרת גופא היא למעלה מעבודת האדם, ולכן אף ערב שבועות, היום שבסמיכות ממש לעצרת, צריך להיות דוקא זמן כזה שהוא מעין העילוי הנ"ל דעצרת – יום השבת.

ז. כיון שחג השבועות הוא „זמן מתן תורתנו“³⁴ – צריך לומר שהענין הנ"ל בנוגע „לעצרת“ קיים גם בשיטת הבייתוסים בנוגע לכללות ענין התורה³⁵:

הבייתוסים מאמינים רק בתורה שבכתב, ולא בתורה שבע"פ³⁶, והנה החילוק בין תושב"כ לתושבע"פ הוא, שתורה שבכתב ענינה – הקב"ה אומר ומשה כותב³⁷, היינו שניתנה לגמרי

התקנה „שיהו ישראל מתענגין שני ימים“, אלא באופן אחר לגמרי ועמוק הרבה יותר, ואהבת ישראל כזו אינה (תמיד) סיבה שיהיו בני ישראל „מתענגין“ בגלוי;

ועל זה הביא את הכתוב „אחד עשר יום מחורב גו“, שהוא מדברי התוכחה של משה ובגלוי הוא נראה כענין של עונש וכו' – אבל באמת דוקא ב(דברי) תוכחה זו באה לידי ביטוי אהבתו הגדולה והעמוקה של משה לבני ישראל, ובלשון המדרש²⁷: יוכיחן משה שאוהבן.

ו. „עצרת“ באה לאחר הספירה – בני ישראל מונים מ"ט יום ויום החמישים הוא עצרת. וידוע²⁷, אשר מ"ט הימים שבני ישראל מונים מורים על דרגות (מ"ט השערים) שמשגיגים ישראל בכח ועבודת עצמם (ולכן מוטל עליהם למנות²⁸ ימים אלו); משא"כ יום החמישים – שאינו נכלל במנין בני ישראל – מורה על דרגה (שער הנו"ן) הבאה וניתנת מלמעלה, לאחר העש"י והשגת הדרגות שבכח ועבודת עצמם, וע"ד²⁹ מאמר רז"ל³⁰ שכאשר אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה.

וזוהי טענת הבייתוסי: מאחר שתוכן ה"יו"ט, יום החמישים, הוא ענין הבא מלמעלה, צריכה אף ההכנה לעצרת

(27) דבר פרשתנו פ"א, ד.

(27*) לקו"ת במדבר י, ד, יב, א ואילך. שה"ש לה, ג. ובכ"מ.

(28) שהספירה אינה משנה ופועלת כלל בהיום.

(29) אלא שבנתינת שער הנון – ב' דרגות

– והעיקרית היא שלא בערך המ"ט יום (לקו"ת במדבר שם).

(30) יומא ספ"ג.

(31) ביצה יז, א.

(32) ראה לקו"ת בלק עב, א"ב. ובכ"מ.

(33) שגם בשבת – שני ענינים: מי שטרח בע"ש יאכל בשבת, תמנה. וכן בתענוג: ע"י שנח ממלאכתו, תענוג מצ"ע (סדור קעד, ד ואילך. המשך תרס"ו ע' תקמג ואילך. המשך תער"ב ח"ב ד"ה ראה אנכי, תרע"ה ואילך).

(34) נוסח התפלה דחג השבועות. וראה פסחים סח, ב. ירושלמי ר"ה פ"ד סה"ח. ובארוכה – לקו"ש ח"ח ע' 21.

(35) אבל להעיר ממרו"ל (לקח טוב פינחס כט, יא) שהצדוקים אומרים „מתן תורה לא הי' בעצרת“. וראה לקמן הערה 50.

(36) סנהדרין לג, ב וברש"י שם. ובכ"מ.

(37) ב"ב טו, א.

שתורה ירדה בהתלבשות למטה, עד שנברא יוכל להבינה⁴³;

ובזה נפעל המכוון של מתן תורה, החיבור ד"עליון" ו"תחתון"⁴⁴. כאשר אדם מחדש ביגיעת שכלו סברא בתורה, הרי תורת הוי' נקראת על שמו, תורתו⁴⁵, היינו שהדבר נעשה ענין שלו – שאמנם אינו גדול בכמות כ"ט' קבין של חבירו⁴⁶ (הניתנים מלמעלה), אבל מטעם זה גופא הרי זה "קב שלו"⁴⁶ – ועי' מתאחדת מציאותו עם חכמתו ית', ביחוד נפלא⁴⁷.

ומאחר שכוונת מתן תורה היא חיבור עליון ותחתון, הנה גם הענינים שלמעלה מן הנבראים (עליונים) צריכים סוף-סוף להתפס בשכל האדם (תחתונים);

ונמצא, שהצורך בהכנה דספירת העומר קודם מתן תורה (היגיעה ועבודת האדם להיות ראוי לקבלת התורה) הוא דבר הנוגע בגוף הענין דמתן תורה; ועד כדי כך – כביאור תורת החסידות⁴⁸ בענין "תספרו חמשים יום"⁴⁹ – שבני ישראל פועלים ומאירים (מלשון אבן ספיר) את יום החמישים, היינו שגם המשכת שער הנו"ן (המתגלה במתן תורה) נפעלת ע"י עבודת ישראל בספירת העומר; ולכן זו ההכנה המתאימה למתן תורה⁵⁰.

מלמעלה, ובה אין נוגעת (כ"כ) ההבנה והשגה של האדם הלומדה³⁸; ואילו תורה שבע"פ ענינה – התורה כפי שהיא יורדת ונמשכת בהבנה והשגה³⁹, וכפי שהיא מתגלה ונמסרת ע"י חכמי ישראל שבכל דור ודור⁴⁰, ויש לקיים בה "לאשא לה"⁴¹ – על הלומד לעמול בשכלו על מנת לחדש בתורה, משא"כ בתורה שבכתב אסור שיהי' כל יתיר וחסר.

והבייתוסים מאמינים רק בתורה שבכתב, היינו שהם סוברים שהתורה אינה אלא מה שבא בגלוי מלמעלה.

ועד"ז במתן תורה. וזוהי טענת הבייתוסים אשר (מצד אהבת ישראל תיקן משה ש)עצרת, מתן תורה, היא אחר השבת – לאחר יום אשר הוא ללא עמל ויגיעה, וכולו תענוג, לפי שהכל ניתן מלמעלה⁴².

ח. אבל האמת היא שאף התורה שבעל פה ניתנה בסניני. גם מה שהנבראים משיגים בתורה בשכלם הם, הרי זה – תורת ה', אלא שזהו כפי

(38) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב י"ג.

(39) ראה הל' ת"ת שם סי"ג. שו"ע אדה"ז

א"ח ס"נ ס"ב (ממג"א שם סק"ב).

(40) דכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן

למשה מסיני (ראה מגילה יט, ב. ירוש' פאה פ"ב

ה"ד. ועוד. נסמן לקמן ע' 252).

(41) זח"א יב, ב. וראה הל' ת"ת שם פ"ב ס"ב:

ולחז"ש. אגה"ק סכ"ו (קמה, א). ולהעיר מתו"א

לה, ג.

(42) ויש לקשר המבואר בפנים, עם הא דאיתא

באדר"נ (ספ"ה הובא ברשב"ם ב"ב קטו, ב) דשורש

הבייתוסים (וצדוקים) שאמרו במאמר אנטיגנוס

(אבות פ"א מ"ג), "הווי כעבדים המשמשין את

הרב שלא ע"מ לקבל פרס", "אפשר שיעשה

פועל מלאכה כל היום ולא יטול שכרו כו" –

היינו, שעיקר ענין העבודה הוא בשביל השכר

(שבא מלמעלה).

(43) ראה תניא פ"ד.

(44) ע"פ לשון המדרש – תנחומא וארא טו.

שמור' פי"ב, ג.

(45) ע"ז יט, א.

(46) ב"מ לה, א.

(47) תניא פ"ה, עיי"ש.

(48) לקו"ת במדבר ושה"ש שם. ובארוכה –

לקו"ש ח"ג ע' 396.

(49) אמור כג, טז.

(50) ע"פ המבואר בפנים יש לבאר ג"כ

(בפנימיות הענינים) החילוק בין הצדוקים

ט. ועל זה הביא ר' יוחנן בן זכאי ראי' מזה שמשה, איחרן במדבר ארבעים שנה:

במעלת העומד בנסיון, וכן על-דבר מעלת בעלי תשובה וכו'.

כלומר: דוקא האהבת ישראל הגדולה של משה הביאה אותו לידי כך, שירצה ויפעל – איחרן – כדי שבני ישראל יכנסו לארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה⁵³ בעמדם בדרגת „הדבקים בה' אלקיכם“, אשר זה נעשה ע"י עבודתם ויגיעתם⁵⁴, סיבוב ונסיעות במדבר העמים⁵⁵, כדי להטהר מן החטא והפגם – „איחרן במדבר ארבעים שנה“.

י. ע"פ כל הנ"ל מובן מה שר' יוחנן בן זכאי „קרא עליו מקרא זה (דוקא) אחד עשר יום מחורב גו'“ – וכוונתו בזה היתה (כדברי התוס', כנ"ל), „דאם הי' אוהב ישראל כו' ולא הצליחו ללכת כו'“:

מה שהוצרכו בני ישראל לעבור את המדבר על מנת שיוכלו להכנס לארץ ישראל, הי' משום שע"י מסעותיהם במדבר (ובירור „מדבר העמים“) נתעלו⁵⁶, כנ"ל, וזה הכינם ועשאם ראויים לכניסה לארץ הקודש. אלא שדבר זה הי' יכול להיות בשני אופנים:

(א) מצד השכינה – מלמעלה – אשר באופן זה אין קיימות ההגבלות מצד המטה, וממילא הבירור והעילוי נעשה במהירות, ללא כל עיכובים; אבל באופן זה הרי זה נהמא דכסופא, ללא הפעולה והחידוש שבעבודת האדם.

(ב) מצד בני ישראל – מלמטה – ואזי, כדי שההליכה במדבר תפעל על

מטרת עונשי התורה – שהיא תורת חסד – היא זיכור⁵¹ החוטא מפגם החטא; וכן הוא גם בנוגע לגזירת היות בני ישראל במדבר ארבעים שנה, אשר תכליתה היתה (בעיקר) לא להעניש על חטא המרגלים, אלא לעורר בבני ישראל קשר חזק ועמוק יותר עם הקב"ה (ועל אחת כו"כ, שהדבר לא יאפשר להם לעבור חטא כזה בשנית);

תוצאה זו באה ע"י כל הנסיונות אשר נתנסו בני ישראל במדבר לאח"ז, שעמדו בהם והתגברו עליהם, שבו בתשובה עליהם וכו' – אשר כל זה עורר בבני ישראל התקשרות עמוקה יותר עם האלקות שאין דבר שיכול לקלקלה ח"ו, וע"ד שהאריך הרמב"ם⁵²

שאומרים „מ"ת לא הי' בעצרת“ (כנ"ל הערה 35), משא"כ לדידן שעצרת שייך למ"ת (נסמן לעיל הערה 34):

זה שעצרת נקבע ע"י ספירה מורה ששייך לעבודת האדם, משא"כ הענין דמ"ת שאינו נקבע ע"י ספירה (שהרי עצרת לפעמים ב' בסיון או בה' ומ"ת הוא ב' בסיון – שו"ע אדה"ז או"ח סי' תצד ס"א) מורה שהוא למעלה מעבודת האדם (ראה בארוכה בלקו"ש ח"ג שם);

ולכן אומרים הצדוקים שמ"ת לא הי' בעצרת, היינו שמ"ת אינו שייך לעצרת שנעשה ע"י עבודת האדם; משא"כ לדידן שעצרת הוא זמן מתן תורתנו, כי גם הענינים שהם (לכאורה) למעלה לגמרי מעבודת האדם, שייכים הם לעבודה ונמשכים בפנימיות, ולכן גם מ"ת – בחי שלמעלה לגמרי מעבודה – שייך לעצרת שבא ונמשך ע"י ספירה.

51 לקו"ת מטות פו, ב. וראה ג"כ שם נשא כה, ג. קרח נג, ד.

52 בשמונה פרקים פ"ו.

53 עקב יא, יב.

54 להעיר ממשנת' (לקו"ש ח"ח ע' 345 ואילך) ההפרש בין משה לפנינחם.

55 ראה לקו"ת ר"פ נשא. שם מסעי צא, ב ואילך. ועוד.

56 ראה לקו"ת מסעי שם.

— מפני שכוונת דברי התוכחה היתה לפעול בבני ישראל עבודה ותשובה מצד עצמם⁶⁰, שזה הי' הטעם להליכתם במדבר ארבעים שנה].

ועד"ז הוא בנוגע לאריכות גלות זה האחרון, שהכוונה בזה היא לזכך את בני ישראל ולעשותם ראויים, כך שגם מצד מציאותם יהיו מוכנים לגאולה;

ועי"ז שבני ישראל „מזדרים” בעבודה זו (באופן) של „זכו”, נעשה הזיכוך גופא באופן של „אחישנה”⁶¹ — וממילא באה הגאולה באופן שיש בו ב' המעלות: הן מעלת „בעתה”⁶¹ (אשר אז הברור הוא לתכליתו בכל הפרטים) והן מעלת „אחישנה” (הבאה מלמעלה), ובפרט לאחר שכבר כלו כל הקצין⁶²,

בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת יום ב' דחגה"ש תל"ז)

בני ישראל כדבעי, הי' הדבר מוכרח להיות באופן של „איחרן במדבר ארבעים שנה”⁵⁷. ודוקא ע"י כל הנסיעות (ויחד עם זה — עבודת הנסיונות וכו') הנה הזיכוך והעלי' חדרו בהם בכל הפרטים⁵⁸.

וזה הי' מענה ר' יוחנן בן זכאי לבייתוס: לשיטתו עדיפא הוה לי למשה לבחור באופן שבו „הצליחו ללכת כו'”, „למהר ביאתכם לארץ”, אשר בא מלמעלה (— „כדי שיהו ישראל מתענגין כו'”);

ומזה ש„איחרן במדבר מ' שנה” מוכח, שהאהבת ישראל האמתית של משה באה לידי ביטוי דוקא בזה שהביא את בני ישראל לעבודה בכח עצמם

[ומפני זה הפסוק „אחד עשר יום מחורב גו'” הוא הסך-הכל של דברי התוכחה הקודמים, האמורים בפסוק שלפניו⁵⁹ — „ויכיחן משה שאוהבן”

(60) ראה ג"כ בארוכה לקמן ע' 13 ואילך — שזוהי השייכות בין דברי תוכחה למשנה לתורה, כי הענין דמשנה תורה הוא מה שמשה מפי עצמו אמרה (מגילה לא, ב. לקו"ת שה"ש כ, ג) עבודה מצד המטה, עיי"ש בארוכה.

ולהעיר, שההפרש בין משנה תורה וד' ספרים הראשונים הוא דוגמת ההפרש בין תושבע"פ ותושב"כ (ראה לקו"ש ח"ט ע' 32 הערה 52, וש"נ). ועפ"ז יומתק יותר מה שהביא ריב"ז קרא זה דוקא שהוא ממשנה תורה — להדגיש עוד יותר איך שמשנה רצה לפעול בבני הענין דעבודה בכח עצמו כו' (תושבע"פ).

(61) סנהדרין צת, א. ולהעיר משערי אורה

סד"ה יביאו לבוש מלכות.

(62) סנהדרין צז, ב.

(57) ראה לקו"ש ח"ח ע' 393 (ס"ה ואילך) דכל המסעות במדבר היו בכוונה תחילה בשביל העלי' שע"י ירידה זו, עיי"ש בארוכה.

(58) גם כשהברור בא מלמעלה הוא בפרטים — שזהו הטעם שהלכו מהלך בג' ימים, כי מכיון שהם ג' מסעות שונות, צ"ל יום מיוחד לכל מסע בפ"ע (וראה אוה"ת פרשתנו (ע' יח) דג' ימים הם נגד ג' עולמות ב"ע) —

אבל מ"מ כאשר הברור בא מלמעלה (נוסף ע"ז שאין בזה המעלה דעבודת האדם, הרי) אינו ברור וזיכוך המטה בשלימותו.

(59) שהרי התוכחות הן מה ש„מנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום” (פרש"י ריש פרשתנו) — „אחד עשר יום מחורב גו'” אינו שם מקום שהכעיסו לפני המקום.

